

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ФИЛОЛОГ

ЧАСОПИС ЗА ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ

PHILOLOGIST

JOURNAL OF LANGUAGE, LITERARY AND CULTURAL STUDIES

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

VII/2013

Николина Матић
 Универзитет у Источном Сарајеву
 Филозофски факултет Пале

УДК 811.73(049.32)
 DOI 10.7251/FIL1307348M

ПОЈАМ И МОГУЋНОСТ КРЕАТИВНОГ ПИСАЊА

Ђорђевић, Стојан (2012), *Креативно писање*, Ниш: Филозофски факултет.¹

У оквиру веома садржајне и лијепо осмишљене издавачке дјелатности, Филозофски факултет Универзитета у Нишу објавио је 2012. године друго и прерађено издање књиге *Креативно писање* Стојана Ђорђевића, историчара, теоретичара и критичара књижевности, који се дужи низ година бави креативним писањем и предаје овај предмет на матичном Филозофском факултету у Нишу. Наслов у овом издању дат је у скраћеном облику, док је у првом гласио: *Креативно писање, читање и интерпретација* (Београд: 2009). Корпус наведене књиге изграђен је у виду теоријског приручника, па је тако одликује прегледност појединачних поглавља, а има их – поред уводног – шеснаест. Петнаест нумерисаних и једно нунумерисано – завршно, под насловом *Поглед унапред*, гдје аутор говори о вредновању *креативног писања* и овом издању. Дат је и попис одабране литературе, претходно објављених књига аутора, закључно с именским регистром. Појединачна поглавља носе наслове: *Општа теорија креативног писања*, *Поглед уназад*, *Начела креативног писања*, *Основне боје у спектру стваралачког писања*, *Стваралачко надахнуће и његова улога*, *Почетна замисао о делу*, *план за писање и мали подсетник*, *Стварање језичким сред-*

ствима или граматичке основе креативног писања, *Семантичка артикулација ауторског текста*, *Индивидуализовање писања стварањем стила*, *Форма семантичке творевине и стварање форме*, *Стварање структуре настајућег дела*, или како се постиже *савршенство семантичке творевине и највише списатељско умеће*, *Стварање ауторског рукописа и развијање дискурса*, *Читање и креативно писање*, *Тумачење оригиналне семантичке творевине – Херменеутика креације*, *Критика и креативно писање*. У завршној забиљешци *О овом издању* Ђорђевић наглашава да се наведена књига у односу на претходну, осим по наслову, разликује и по садржају. Допуњена је с два нова поглавља, уводним – теоријским и посљедњим нумерисаним (петнаестим), које говори о односу критике и креативног писања. Поједини сегменти ранијег издања измијењени су или изостављени у потпуности.

У 19. и почетком 20. вијека у свјетској књижевности дошло је до наглог развоја експлицитне поетике писаца. Писци попут Флобера, Толстоја, Достојевског и Томаса Мана почели су да остављају записе о настанку својих текстова, као и о личном стваралачком поступку. Ђорђевић посебно издваја Едгара Алана Поа као модерног претечу *креативног писања*, јер је својим текстом *Филозофија композиције* дао исцрпну реконструкцију настанка поеме *Гавран*. *Реконструкција*

¹ Изворни наслов књиге Доротеје Бренд гласи *Becoming a Writer* (1934), а у њој пише о томе како се постаје писац. Књига је преведена код нас под измијењеним насловом *Креативно писање*.

текста – то је примарни поступак праксе *креативног писања*, на основу које будући аутор може да промисли наставак једног врхунског дјела. У српској књижевности реконструкцију или огољавање текста сусрећемо у дјелима Иве Андрића, Борисава Станковића, Симе Матавуља и других. Код писаца „новог доба“ јавила се потреба да се укаже на заблуду о стварању дјела као производа чисте пјесничке генијалности који не изискује додатни рад. Ипак, шира читалачка публика која је махом читала текстове ових писаца није се много занимала на који начин су језиком преображене њихове мисли. Битне су биле саме мисли, а у стилу се уживало или није. Тако је и данас. Међутим, данашња публика, а нарочито сутрашња, моћи ће поставити једно другачије питање, и то: Да ли неки писац има потврду/диплому којом ће доказати да он то заиста и јесте? У ширим европским и свјетским књижевним круговима прегршт је професионалних писаца овог типа. Стојан Ђорђевић наводи у својој књизи само неке: Туне Хеднебе, најпознатију норвешку пјесникињу, која данас и сама предаје тај предмет на универзитету, Трејси Шевалије, ауторку бестселера с милионским тиражима, данску књижевницу Кристину Хеселхолт, затим Норвежанина Бјерна Есбена Алмоса и друге.

Многи савремени писци ухватили су се у коштац с *креативним писањем*, предајући га као предмет на универзитетима и подучавајући талентоване младе људе на који начин да створе што оригиналнија и квалитетнија дјела. Ђорђевић спомиње само неке од њих: Чарлса Симића, Тони Морисон, Алесандра Барикоа, већ поменуто Туне Хеднебе и друге. У потпоглављу *Одбрана и теоријско заснивање креативног писања* дати су јаки аргументи за хипотезу према којој би *креативно писање* требало признати као дисциплину у оквиру осталих хуманистичких наука. Један од

њих је да је професионално бављење осталим умјетностима, попут музике, сликарства, вајарства или дизајна, сасвим прихваћено у друштву и науци, па Ђорђевић поставља питање: „Зашто би само песник био богомдани уметник, а само поезија божанска уметност надахнутих?“ На питање зашто аутор говори „у оквиру хуманистичких наука“, а не у оквиру науке о књижевности, одговор се налази у чињеници да *креативно писање* претендује да у оквиру хуманистичких наука буде подједнако самостална дисциплина као наука о књижевности, а не као дисциплина унутар ње, како је до сада махом доживљавано.

Да би нека област или струка постала научна дисциплина она мора имати свој предмет, метод, терминологију, сопствене законе и норме. У складу с овим захтјевима Стојан Ђорђевић намјерава да расвијетли појединачне проблеме *креативног писања*. У сублимацији досадашњих аналитичких и синтетичких разматрања, такође, покушава на првом мјесту да дефинише појам *креативног писања*, гдје долази до закључка да је највећи домет теоријског поступка ове дисциплине „објашњење и спецификација посебности оригиналних ауторских дјела“. Једно од теоријских питања којима се овај аутор бави јесте и сам назив дисциплине, при чему даје могућност промјене назива у *стваралачко писање*, будући да интернационализам *креација* на српском језику значи стварање. Посебну пажњу аутор посвећује и начелима ове дисциплине. На прво мјесто ставља начело стварања, „као први императив и највише начело егзистенције“ које је својствено сваком ствараоцу, затим начело иманенције, према којем аутор мора познавати предмет којим се бави до те мјере да тај предмет може да говори сам за себе кроз аутора, затим објашњава: инвенцију, иновацију, слободу, квалитет, компетентност и друге феномене који се јављају у

виду начела *креативног писања*, а који стоје у најужој вези с начелом стварања.

У центру интересовања теорије и праксе *креативног писања* су, дакле, оригинални ауторски текстови, независно од тога да ли су умјетнички или не. Предмет ове дисциплине је, према томе, свака стваралачка употреба језика и језичких средстава, што објашњава тежње аутора да се она посматра изван науке о књижевности. Ђорђевић наглашава да умјетничко писање није синоним за креативно, него да је само „једна врста“. У науци о књижевности наведени појмови често су третирани као синоними, што је нарочито видљиво у дјелу *Писац, дело, читалац* (2008) академика Радована Вучковића, гдје је једна трећина студије посвећена управо овом питању. Вучковић, као и Ђорђевић, предочава да умјетничко стварање није само процес пуке генијалности већ и муко-трпног рада писаца и пјесника. И у књизи *Писац, дело, читалац* сусрећемо термине *креативно* и *стваралачко*, али они овдје јесу синоними и у најужој су вези са стилистиком, наратологијом и херменеутиком књижевног текста. Нераздвојиви су од наведених области, али у оквиру књижевне теорије и праксе. Док се Вучковић више бави вантекстовним факторима који утичу на процес стварања дјела, Ђорђевић се бави понајвише употребом језичког инвентара на пољу језика – морфологије и синтаксе, те лингвостилистике, лингвистике, лексикологије и семантике, о чему исцрпно пише на примјерима дјела Иве Андрића, Радована Белог Марковића, Мирослава Јосића Вишњића и других књижевника. Ипак додирних тачака код Вучковића и Ђорђевића има доста, а неке од њих су: стил, поступак нарације и интерпретација текста. Иако одступања нису превелика, аутор књиге *Креативно писање* указује на чињеницу да је првобитно поље дјеловања наведене дисциплине

превазиђено, тј. да се проширило и на друге области.

Стојан Ђорђевић наводи да је креативност појава примјенљива у свим функционалним стилевима језика, у свим научним и стручним областима. По његовом мишљењу, неки текст не мора имати само умјетничку вриједност да би се сматрао креативним. Прихватајући ово као чињеницу, навешћемо два примјера ауторске креативности у изградњи некњижевног текста. Први је *Француски грађански законик* (*Code Civil*, 1804), који нема умјетничку вриједност, али су његов стил и форма одувijek привлачили ауторе из свих области, па и писце попут Стендала, који га је ишчитавао прије писања својих дјела. Изузетан примјер креативности имамо и код нас. Наиме, професор словенског права Валтазар Богишић написао је по наруџби кнеза Николе I Петровића Његоша *Општи имовински законик за Црну Гору* (1888), акт који је својом посебношћу садржаја и форме утицао на теорију и праксу правне науке како на нашим просторима тако и у свијету. Богишић је, одступајући свјесно од стандардног језика, прилагодио правне дефиниције и терминологију језику обичног народа (нпр. „Што се грбо роди, ни вријеме не исправи.“ –Шта је незаконито не може временом постати законито.), остајући при том и у домену обичајног права Црне Горе. На овом мјесту ипак ваља нагласити да аутор *Креативног писања* не улази у анализу некњижевних текстова попут ових и усредсређује своју студију превасходно на књижевна и књижевнокритичка дјела, што бисмо навели као мањкавост књиге јер то донекле отежава расвјетљавање *креативног писања* као дисциплине која дјелује изван науке о књижевности.

Овим приказом указали смо укратко само на неке најбитније одреднице *креативног писања* из истоимене књиге Стојана Ђорђевића. Ослањајући се на

кључне теорије 20. вијека, сагледан је однос креативног писања и свих елемената који утичу на стварање текста, не изоставивши ни књижевну критику и

њен однос према наведеној дисциплини.

nikolina80@hotmail.com